

Et åpnere barnevern?

Wenche Figenschow, Erik Ringberg,
Merethe Ekanger

Barnevern – medier og juss

202 s, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2006.
Pris NOK 250
ISBN 82-05-32601-0

Dette er en bok som er ment å inspirere til debatt om pressens og befolkningens innsyn i barnevernet. Forfatterne er henholdsvis advokat, journalist og sosionom som alle har utstrakt erfaring med barnevernet

fra hvert sitt ståsted. De har alle erfart personlig frustrasjon over at det er vanskelig å gi informasjon og delta i debatten om bruk av *skjønn* i forhold til hva som er til barns beste i barnevernssaker. Fra tid til annen får barnevernssaker store oppslag i medier, og regelen er at det er barnets familie som står frem. Barnevernets kommentar er regelmessig «ingen kommentar», med henvisning til taushetsplikten.

I boken brukes den såkalte Svanhild-saken som utgangspunkt og illustrasjon til de mer generelle drøftingene. Svanhild mistet omsorgsretten til sine barn, og pressen la etter opplysninger fra moren til grunn at en utført IQ-test på mor var grunnlaget for beslutningen i fylkesnemnda. Mors foreldre var villige til å ta barna til seg som fosterbarn, men fikk ingen informasjon fra barnevernet. Det førte til en mediestorm mot barnevernet. Moren tapte ankesaken i både tingretten og lagmannsretten. I siste rettsinstans ble dørene åpnet for pressen med begrenset referatforbud, og domsslutningen ble i anonymisert form gjort tilgjengelig for mediene. Da snudde stemningen.

Taushetsplikten hindret at barnevernstjenesten kunne ytre seg om saken til pressen, og i tillegg kom at partsbestemmelsene i barnevernssaker hindret at besteforeldrene hadde krav på informasjon fra barnevernstjenesten. I fylkesnemndbehandlingen av barnevernssaker er forhandlingene lukket, og bare de som er direkte berørt og deres advokater kan være til stede og ha partsrettigheter. Vanlig domstolsbehandling er åpen, men retten kan bestemme at det skal være begrenset referatforbud, særlig gjelder dette i saker om seksuelle overgrep og saker der barn er involvert.

De tre forfatterne har intervjuet både journalister, advokater og flere pårørende i den aktuelle saken, og det gir et illustrerende bilde av hvor ulikt aktørene opplevde den. Forfatterne redegjør for rettstilstanden i barnevernssaker og drøfter hvorvidt disse sakene kan behandles med større åpenhet

både i mediene og i rettsinstansene. De mener at barnevernstjenesten vil være tjent med å vise hva de bygger sitt skjønn på, slik at offentligheten kan gjøre seg opp en begrunnet mening.

Partsbegrepet kan tolkes for snevert, besteforeldre og andre slektninger kan være gode hjelpere eller fosterforeldre – og skal vurderes som det av barnevernet. De tar også til orde for at behandlinger i fylkesnemndene bør åpnes for pressen med begrenset referatadgang. Til slutt gir de råd om hvordan barnevernets informasjonsarbeid overfor medier og befolkningen kan gjøres.

Boken er lettlest. Her er nyttig kunnskaps- og refleksjonsstoff, og det er et godt grep å la en aktuell og oppsiktsvekkende sak danne utgangspunkt for mer prinsipielle drøftinger om et svært følsomt tema.

Bente Wilmar

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Svenskenes oppsummering av dødshjelpdebatten

Claes-Göran Westrin, Tore Nilstun, red.

Att få hjälp att dö –

synsätt, erfarenheter, kritiska frågor

283 s, tab, ill. Lund: Studentlitteratur, 2005.
Pris SEK 289
ISBN 91-44-03562-4

Claes-Göran Westrin, psykiater og professor emeritus i sosialmedisin og Tore Nilstun, moralfilosof og professor i medisinsk etikk er ikke enige i om det er ønskelig å legalisere aktiv døds-hjelp. Kanskje

nettopp derfor er denne boken blitt så spennende. De to redaktørene har ønsket å gi leserne et grunnlag for selv å ta stilling til spørsmålet og har derfor fått spesialister på de fleste aktuelle områder i debatten til å skrive hver sine oversiktskapitler. Vi får en innføring i og status for smertelindring, sykdommer som rammer hjernen og nervesystemet, palliativ medisin, selvmordsforebygging, synet på døden og dødshjelpdebatten i det svenske samfunnet, religiøse, historiske og juridiske perspektiver på dødshjelp, status for livstestamenter samt aktiv dødshjelp sett i lys av menneskerettighetene og folkeretten. Til slutt presenteres korte, spissede innlegg fra sentrale debattanter samt Westrin og Nilstuns egne oppsummeringer og konklusjoner.

Det overrasker ikke at situasjonen i Sverige er svært lik den norske. Erland Aspelin redegjør for hvordan det å ta livet

av et annet menneske – selv om dette mennesket ber om det og motivet er barmhjertighet – på samme måte som i Norge, blir bedømt som drap. Sverige har sin Sandsdalen-rettsak i «Hedebylfallet», der Berit Hedebyl i 1979 ble dømt for drap etter å ha tilført sin mann som var nesten helt lam av multipel sklerose, en dødelig dose barbiturater og insulin. Men som ved tilsvarende saker i Norge, var straffeutmålingen langt lavere enn ved vanlig drap. Aspelins oppsummering av den senere rettsutviklingen er at lite er forandret, men at straffeutmålingen trolig ville vært enda mildere om Hedebyl-saken hadde vært oppe til doms i dag. Boken som helhet gir ingen varslar om at svenskene er på vei mot nederlandske tilstander, men temaet aktiv dødshjelp engasjerer allikevel og drøftes med stor grundighet.

De ulike bidragene til boken gir økt forståelse for hvor mange ulike menneskeskjebner som aktualiserer spørsmålet om dødshjelp, og hvor mange ulike problemområder spørsmålet om legalisering reiser. Flere bidragsyttere trekker egne, klare konklusjoner om hvorvidt aktiv dødshjelp bør legaliseres, men synspunktene er på et vis private. Ingen kommer med nye og vektige argumenter for sitt syn ut fra det fagstoffet de har redegjort for. Westrin og Nilstun gir selv en grundig oversikt over de ulike hensyn, men heller ikke fra dem vokser det frem noen overbevisende argumenter i den ene eller andre retningen. Westrin ønsker en legalisering under strenge vilkår – voktet av et medisinsk-etisk tribunal med lege, jurist og legrepresentant og med en rigorøs journalføring og nøye oppfølging i hvert enkelt tilfelle. Nilstun har kommet til at det eksisterende rettssystemet er det beste tribunal, at forbud og anmeldelse må bestå for å få sakene belyst av rettsvesenet, men at utvidet bruk av straffeutmålingsfravall (svensk straffeftergift) bør gjøre det mulig å unnlate å idømme straff. Et slikt forslag har norske lovgivere nettopp gått imot (1).

I 2005 behandlet norske politikere spørsmålet om dødshjelp i forbindelse med straffelovsrevisjonen, og det var tverrpolitisk enighet om å opprettholde dagens forbud. Denne boken anfører grunner til at spørsmålet om legalisering av aktiv dødshjelp stadig er aktuelt i Sverige. Av samme grunner vil spørsmålet ganske sikkert dukke opp på nytt også her i Norge.

Birgitta Odén påpeker i sitt kapittel at lidelse ble oppfattet som en fortjenestefull delaktighet i Kristi lidelse og død. I dag ser vi lidelse kun som et meningsløst onde vi må forsøke å fjerne. På samme tid er det helt åpent om et tilbud om lindrende behandling noen gang vil dekke behovet hos en befolkning i tiltakende aldring. Dessuten har det som Westrin og Nilstun sier, funnet sted et paradigmeskifte ved at «fruktan för döden har ersatts av fruktan för döendet». Redselen for lidelse og ubehag

under dødsprosessen vil vedlikeholde en etterspørsel etter dødshjelp også i Norge. Det er derfor god grunn til å sette seg inn i alle sidene ved problematikken, og da er denne boken til god hjelp.

Henning Herrestad

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging
Institutt for psykiatri
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Syse, Aslak. Uutholdelige liv – et rettslig perspektiv. I: Herrestad og Mehlum, red. Uutholdelige liv: Om selvmord, eutanasi og behandling av døende. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005: 84–107.

Drap innen familien

Gustav Wik, Karen Galta, Siri Lerstøl Olsen

Mord-selv mord i nære relasjoner

195 s, tab, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.
Pris NOK 299
ISBN 82-15-00691-4

Suicidologien omfatter en rekke interessante spesialfelt. Ett av dem handler om de tragiske, men sjeldne, tilfellene der en person tar livet av en eller flere andre mennesker for så

å ta sitt eget liv innen kort tid. Som regel dreier det seg om en mann som tar livet av sin nåværende eller tidligere ektefelle eller kjæreste samt ev. egne barn. Dette er ekstreme handlinger som kan bunne i alvorlige psykiske problemer og livskriser, men også i kulturelle forhold og æresbegreper. Det er dette problemkomplekset forfatterne bak denne boken søker å trenge inn i. De har samlet mye stoff av interesse og satt søkelyset på et tema som ikke ofte blir belyst, men dessverre har boken også mange svakheter.

Boken er inndelt i ti kapitler og har en relativt kortfattet referanseliste samt en liste over avisartikler fra norske mord- og selvmordsaker. I første del drøfter forfatterne begrepsmessige og epidemiologiske forhold, mens i de påfølgende kapitler presenteres problemstillingen i lys av de ulike hovedgrupper av psykiatriske diagnoser. Her kommer flere svakheter raskt til syne. I en fagbok på nærmere 200 sider må man eksempelvis forvente at psykiatriske syndromer beskrives noe mer presist enn ved at «schizofreni kan skyldes feilkoblinger i hjernen». I kapitlet om personlighetsforstyrrelser er emosjonelt ustabil (borderline) personlighetsforstyrrelse overhodet ikke nevnt, til tross for at det ville være meget betimelig å drøfte denne tilstanden i en slik sammenheng. Som litteraturreferanser for disse alvorlige

gruppene av psykiske lidelser brukes en norsk lærebok i allmennmedisin, *Lommelegen* samt *Medisinsk leksikon*. Mangel på eksakt og oppdatert kunnskap går også igjen i de suicidologiske aspektene i boken. Her benyttes gjennomgående foreldede litteraturreferanser samt en norsk lærebok i psykiatri, og det er i liten grad henvist til primærkilder.

Forfatterne har ikke hatt tilgang til data om enkelttilfeller av mord og selvmord i Norge, noe som trolig uansett ikke kunne vært publisert i en slik form. I stedet har forfatterne komponert en del tenkte saker, som illustrerer viktige poenger. Det gjør også boken til tider engasjerende og lettlest. Det kunne imidlertid vært mye å vinne ved å stramme opp teksten, fjerne en mengde gjentakelser og få de viktigste poengene klarere frem.

I drøftingen av de ulike utgangspunktene for mord og selvmord benytter forfatterne gjennomgående den vanlige metoden å nærme seg det spesielle via det generelle. Når det «generelle» i vår sammenheng nå er de vanlige selvmordene, har det fått den uheldige effekt at det tegnes et bilde av selvmord generelt som langt mer aggressivt betinget og rettet mot andre enn det de i de fleste tilfeller er i virkeligheten. Denne typen resonnement leder bl.a. frem til konklusjonen: «altså bør suicidale trekk oppfattes som en viktig risikofaktor for vold mot ektefelle.» Det er ikke et vellykket grep forfatterne her har gjort. Det er dessverre heller intet helt vellykket bokprosjekt.

Lars Mehlum

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging
Universitetet i Oslo

Multimedisinering av eldre

Annika Kragh, red.

Åldres läkemedelsbehandling

Orsaker och risker vid multimedicinering. 278 s, ill. Lund: Studentlitteratur, 2005. Pris SEK 278
ISBN 91-44-03906-9

så sterkt. Hos stadig flere vil det isolert sett foreligge gyldige behandlingsindikasjoner for bruk av både ti og 15 – eller flere – daglige legemidler. Det burde ikke være spesielt dristig å spå at denne utviklingen vil medføre at medaljens bakside, de nega-

tive effektene av moderne legemiddelbehandling, kommer til å bli mer åpenbar. Mange flere multisyke gamle vil komme i faresonen for at legemidlene vil påføre dem redusert livskvalitet, økt sykkelighet eller fremskynde døden.

Den kliniske generalistens utfordrende oppgave med å foreta individuelle, brede vurderinger, balansere gevinster og risikoer samt skreddersy behandlingen for den enkelte, vil bety mer og mer for helsevesenets kvalitet. Fordi effekten av samtidig bruk av mange legemidler ikke er systematisk undersøkt hos gamle mennesker med sviktende organsystemer, vil klinikerne derfor bare i begrenset grad få hjelp av metaanalyser og Cochrane-rapporter. Men denne boken kan være til litt hjelp. Forfatterne av boken er fra Skåne-regionens ekspertgruppe for legemidler og eldre, og redaktør er geriateren Annika Kragh. Boken belyser årsaker og risikoer knyttet til multimedisinering av gamle, enten det er i sykehjemssektoren eller i åpen omsorg. Målgruppen er i første rekke leger, men også sykepleiere og farmasøyter med tilknytning til primærhelsetjenesten. Eldres legemiddelbehandling drøftes i til sammen ti kapitler.

Her gis generell bakgrunn, aldringsprosessens betydning for endret medikamenteffekt, årsaker til og farer ved polyfarmasi, vanlige helseproblemer hos eldre der legemiddelbehandling både kan være årsak til eller forverre plagene, og om legemiddelbehandling i forhold til kognitiv svikt. Forebygging med legemidler blir også drøftet kritisk i et eget kapittel. Boken ender med to kapitler om hvordan legens kliniske arbeid og tverrfaglig samarbeid kan styrkes og organiseres for å bedre kvalitet og økt pasientsikkerhet. De fleste kapitlene har illustrerende kasuistikker, og hvert kapittel avsluttes med en litteraturliste. Det finnes også et stikkordregister.

Boken representerer et viktig nybrottsarbeid. De fleste vil finne mange gode tips og råd her. Når jeg likevel konkluderer med å være litt reservert i forhold til å anbefale boken for norske lesere, skyldes dette dens styrke på hjemmebane. Boken er nemlig skreddersydd for svenske forhold. For eksempel omtales legemidlene mange steder bare ved sitt svenske handelsnavn, som ofte er helt forskjellig fra tilsvarende navn i Norge. For det andre er vårt helsevesen og vår eldreomsorg organisert ganske ulikt det svenske.

Aller helst skulle jeg ønske meg en norsk utgave av boken, spesifikk for norske forhold.

Jørund Straand

Seksjon for allmennmedisin
Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo